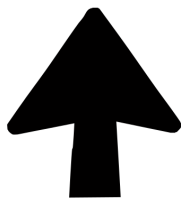




# parken route



[parkenroutedenhaag.nl](http://parkenroutedenhaag.nl)



**Fietsen door  
parken,  
buitenplaatsen,  
recreatiegebieden  
en buurtparken  
van Den Haag**



## Colofon

Aan de totstandkoming van de  
Parkenroute hebben meegewerkt de  
**Gemeente Den Haag** en de  
**Fietsersbond, afdeling Haagse regio.**



**Den Haag**



Route, tekst en vormgeving:

Johan Bommelé

Correcties en aanvullingen:

Daan Goedhart, Bob Molenaar, Thomas Hood

Eerste druk, 2008:

oplage: 2000

Tweede druk, 2012:

oplage: 3000 en op internet

Derde druk, 2020:

oplage: 250 en op internet

Druk: Probook

<http://parkenroutedenhaag.nl>

## Voorwoord

***Parkenroute***: een groene route met historische allure

In dit boekje treft u de “Parkenroute” van Den Haag van de Fietzersbond Haagse regio.

De fiets is een ideaal vervoermiddel om de omgeving op een gezonde en milieuvriendelijke manier te verkennen. Een mooie en groene omgeving maakt een fietstocht nog aantrekkelijker. In één oogopslag wordt duidelijk dat dit een route is voor zowel Hagenaars als toeristen. De route leidt u langs de vele parken en groengebieden die Den Haag rijk is. Tijdens de route wordt u een kijkje geboden in de historische waarde van al deze parken en buitenplaatsen. Volg de gele bordjes met de Haagse Ooievaar en laat u verrassen door de prachtige groene gebieden in Den Haag!

*P.W.M. Smit*

*(Oud-) Wethouder Verkeer, Binckhorst en Vlietzone en stadsdeelwethouder van Leidschenveen-Ïpenburg*

## Aanwijzing

De route wordt aangegeven op een langwerpige geel bord van 50 cm hoog bij 15 cm breed. Op het bord staat het logo van de gemeente Den Haag, het logo van de Fietzersbond, de naam van de fietsroute en een richtingspijl.

Vanwege de kwetsbaarheid van bepaalde gebieden, of omwille van de verkeersveiligheid, mag op enkele trajecten niet worden gefietst. Dit wordt door middel van een onderbord met de tekst “fietsers afstappen” aangegeven. **Op deze trajecten loopt u met de fiets aan de hand.**

In de routebeschrijving van dit boekje gebruiken we afkortingen: **RD** is rechtdoor; **RA** is rechtsaf; **LA** is linksaf.

## Opmerking bij de tweede druk (2012)

De route heeft een paar kleine aanpassingen ten opzichte van de eerste druk. Op de raakpunten tussen de drie delen zijn nieuwe borden aangebracht waarop duidelijk te zien is welke keuze men kan maken. In dit boekje zijn tekstueel verbeteringen aangebracht.

## Opmerkingen bij de derde druk (2020)

De route heeft opnieuw kleine aanpassingen ten opzichte van de tweede druk. In dit boekje is de naamgeving veranderd: we spreken nu van *Parkenroute 1, 2 of 3* in plaats van *deel 1, deel 2 of deel 3*.



## Inhoud

De Parkenroute Den Haag bestaat uit drie deelroutes, die afzonderlijk of in combinatie(s) kunnen worden gefietst.

Parkenroute 1	route in de <b>blauwe ellips</b>	blz. 1- 7
Parkenroute 2	route in de <b>rode ellips</b>	blz. 8-12
Parkenroute 3	route in de <b>groene ellips</b>	blz. 12-17

Iedere route heeft een lengte van ongeveer 20 km en is een gesloten circuit. Zo kunt u op elk punt binnen een route beginnen.

Routes 1 en 2 komen samen op de kruising Willem de Zwijgerlaan / Kranenburgweg. Routes 2 en 3 komen samen bij de ingang van landgoed Ockenburgh aan de Monsterseweg. Op deze punten kunt u dus kiezen tussen de huidige en de aansluitende route.

Op bladzijde 18 zijn de routes iets gedetailleerder ingetekend. In de routebeschrijvingen zijn herkenningpunten opgenomen.

Wij wensen u veel fietsplezier en veel genot in en langs het Haagse groen.

## **Routebeschrijving** **Parkenroute 1**

- Vanaf de Bezuidenhoutseweg, met links van u het station Den Haag Centraal, RA: de Laan van Reagan en Gorbatsjov.
- Bij het Paviljoen Malieveld RA: de Koekamplaan.

### **Malieveld**

Het Haagse Bos strekte zich, in de tijd van de Hollandse graven, uit tot aan het Lange Voorhout. Het Malieveld lag in het Bos en hoorde bij de grafelijke terreinen. Op deze open plaats werd vanaf 1606 het maliespel beoefend. Het maliespel kent overeenkomsten met croquet en golf. In latere tijden werden hier aan de rand van het Bos wilde feesten gehouden, waaraan de gehele Haagse bevolking deelnam. Nu wordt het terrein gebruikt voor kermissen, circussen en manifestaties.

### **Koekamp**

De Koekamp was een afgesloten veld in het Haagse bos, waarop runderen werden gehouden. Met deze runderen werden een soort stierengevechten gehouden. Het ging daarbij om een gevecht tussen twee runderen, die tegen elkaar werden opgehitst. De Koekamp is nu een hertenkamp.

### **vervolg routebeschrijving**

- Aan het eind RA: de Boslaan.
- Na 100 meter LA, de Boslaan en de overkluisde Utrechtsebaan oversteken en RD: het Haagse Bos in fietsen.
- Na de brug links aanhouden.

- Na de volgende brug op een kruispunt van fietspaden RA.
- Steek: de Laan van Nieuw Oost-Indië over en ga RD.

### **Haagse Bos**

De geschiedenis van Den Haag is onverbreekelijk verbonden met die van het Haagse Bos. Omstreeks 1200 gingen de Hollandse graven er vanuit hun residentie 's-Gravenzande op jacht. Dat was dus voordat van de nederzetting "Die Haghe" sprake was.

Oorlogen en stadsuitbreidingen hebben het Bos teruggedrongen naar de huidige afmetingen. De Spanjaarden kaptten een zesde deel van de eiken en gebruikten het hout voor het beleg van Leiden.

Tijdens de Franse bezetting gaf Napoleon opdracht het Bos te kappen. Door langzaamzaam-acties van de Hagenaars werd deze opzet verijdeld. Napoleon was ontroond voor het karwei gereed was. In de Tweede Wereldoorlog kaptten de bezetters 70% van de bomen.

De vijvers in het Bos kwamen in 1821 gereed.



Frederik Hendrik liet "Huis ten Bosch" in de 17e eeuw als buitenhuis bouwen. De tuin is een geschenk van het Nederlandse volk.

Huis ten Bosch wordt nu door de koning en zijn gezin bewoond.

### vervolg routebeschrijving

- Bij de achteruitgang van het paleis LA. Bij de hekken LA: de Leidsestraatweg.
- Na circa 500 meter RA: een fietspad dat leidt naar: de Benoordenhoutseweg.
- Steek de weg **te voet** over bij de voetgangersoversteekplaats en fiets RD: Laan van Clingendael.
- Bij de ingang van landgoed Clingendael RA naar het vrijliggende fietspad langs: de Wassenaarseweg.

### Clingendael

Philips Doublet I kocht in 1591 een eenvoudige hofstede met grond van Jhr. Willem van Dorp en begon het terrein systematisch aan te leggen. Hij had, net als zijn vrienden Jacob Westerbaen (arts), Constantijn Huygens (musicus en diplomaat) en Jacob Cats (politicus) voor planten en bomen veel belangstelling.

Philips Doublet III was ook een bekende amateurtuinarchitect. Hij moderniseerde Clingendael geheel naar de heersende landschapsstijl van de 17e eeuw. In de negentiende eeuw kreeg het buiten zijn huidige vorm. De familie Van Brien en liet de ontwerper Dinn omstreeks 1850 de "Japanse Tuin" aanleggen (zie foto). De tuin is tijdens de hoofdbloei van de flora in voor- en najaar voor het publiek opengesteld.

In 1954 werd de gemeente Den Haag eigenares en stelde de buitenplaats voor recreatie open.



In het buitenhuis is nu het Instituut Clingendael gehuisvest.

### vervolg routebeschrijving

- RD: de Van Brien enlaan. U fietst nu tussen twee parken door. *Links ligt Clingendael en rechts Oosterbeek.*

### Oosterbeek

Oosterbeek werd omstreeks 1640 aangelegd door Jonathan van Luchtenburch. Later werd het eigendom van de Delftse regentenfamilie Van der Dussen. In 1839 kocht baron Van Brien en van de Grootte Lindt Oosterbeek.

In opdracht van de eigenaren vormde de tuinarchitecten J.D. Zocher sr. en jr. Oosterbeek om naar de zogenaamde vroege landschapsstijl, met een romantische afwisseling van slingerende paden.

Den Haag kocht het park in 1953 en stelde het een jaar later als wandelpark open. Het park is rijk aan flora.

### vervolg routebeschrijving

- Aan het einde van het pad direct na de brug LA (een betonnen pad) richting Scheveningen.



- Op de T-kruising RA: het Ruychrockpad (richting Scheveningen).
- Eerste weg LA: Groenendaal.
- Op de kruising RD. U fietst over het viaduct en het fietspad dat links afbuigt naar: de Oude Waalsdorperweg. *Rechts ligt TNO.*
- Bij de rotonde LA.
- Bij het eerste fietspad RA: het Maurits Kiekpad. *Links ligt het Internationaal Strafhof.*
- Blijf dit fietspad 1,5 km. volgen tot een fietspad-kruispunt. Hier LA naar de oversteek met de verkeerslichten.
- Bij die verkeerslichten: de Van Alkemadeaan oversteken en RD: de Pompstationsweg.
- Volg het fietspad langs de Nieuwe Scheveningse Bosjes tot aan de Badhuisweg. Hier RA.
- Na 50 meter RA: het fietspad op dat door de Bosjes gaat: het Tramwegpad.



### Nieuwe Scheveningse Bosjes

De Nieuwe Scheveningse Bosjes behoorden vroeger tot de uitgestrekte "wildernisse" (zie de beschrijving van de Scheveningse Bosjes op blz. 5). In de jaren dertig van de vorige eeuw werd hier het duinterrein door werklozen

beplant met populieren, Oostenrijkse dennen en bergdennen. Na de oorlog was herbepanting noodzakelijk. Het huisvuil, dat op het laatst van de oorlog niet meer kon worden afgevoerd, werd bij het herstel van de Bosjes gebruikt.

### vervolg routebeschrijving

*Aan het einde van het fietspad ligt rechts een museumbunker.*

- Bij het koffiehuis "de Boshut" LA: de Nieuwe Parklaan oversteken en RD: de Cremerweg.
- De Cremerweg daalt. *Rechts ligt het Westbroekpark.*

### Westbroekpark

Het Westbroekpark is begin 1920 naar een plan van de heer P. Westbroek, de toenmalige directeur van de Plantsoendienst aangelegd. Eind jaren veertig werd dit park populair omdat vanaf 1948 bloemententoonstellingen werden gehouden. Het park doet door zijn bloementuin, de losstaande boomgroepen en de vele schilderachtige doorkijkjes sterk aan de parken in Engeland denken. De bloementuin is zeer uitgebreid met honderden prachtige vaste planten. Het pronkstuk van het park is het Rosarium. Daar staan de nieuwste rozensoorten van kwekers uit de hele wereld.

### vervolg routebeschrijving

- Na de brug bij de Haringkade RA en direct daarna LA: de Duinweg.
- De weg stijgt. *Halverwege de klim ligt links het "Belvédère" dat op de Waterpartij uitkijkt (zie blz. 5).*

- Bovenaan LA: de Hogeweg en 100 meter verder weer LA.
- De weg loopt **niet** dood. Het dalende fietspad (Dwarsweg) komt uit bij: de Prof. B.M. Teldersweg. *Links ligt het Nationaal Monument voor de oorlogs-slachtoffers in het voormalige Nederlands-Indië.*
- RA: het Ten Vijverpad dat parallel aan de B.M. Teldersweg loopt.
- Bij het eerste verkeerslicht RD en even verderop het kruispunt met: de Scheveningsweg RA.
- Volg het fietspad tot de eerste straat links. Hier LA: Frankenslag.
- Om de Frankenslag te blijven volgen moet u bij de J. van Oldenbarneveltlaan RA en dan LA.



- Na 1 km. aan het einde van de Frankenslag de Van Boetzelaerlaan oversteken. **Let op de tram.**
- RD: de Willem de Zwijgerlaan.

**Aan het eind van deze laan is de verbinding met Parkeroute 2. Voor de beschrijving van Parkeroute 2 zie blz. 8.**

**Voor Parkeroute 1 fietst u terug aan de overkant van de Willem de Zwijgerlaan.**

## Vervolg Parkeroute 1

- Steek: de Van Boetzelaerlaan over en fiets: de Willem de Zwijgerlaan uit tot aan: de Stadhouderslaan.
- De Stadhouderslaan steekt u RD over: de Eisenhowerlaan en 50 meter verder RA: de Catsheuvel.
- De Catsheuvel buigt naar links. Aan het eind RA: het fietspad dat tussen de gebouwen door loopt.
- U komt uit bij: de Johan de Wittlaan. Even naar links.
- Bij de verkeerslichten RA, de Johan de Wittlaan oversteken en RD: de Adriaan Goekooplaan. *Rechts is de achteruitgang van het Catshuis — de ambtswoning van de minister-president — dat in het park Zorgvliet ligt.*



## Zorgvliet

In 1643 kocht Jacob Cats een stuk land ten noorden van Den Haag. Pas in 1652, hij was toen 75 jaar, kreeg hij gelegenheid zich geheel te wijden aan de ontginning van z'n landgoed. Om de groei van bomen en gewassen mogelijk te maken liet Cats de grond omspitten en van veen zuiveren. Cats besteedde veel zorg aan zijn landgoed.



Als curator van de Leidse Universiteit kon hij zaad van allerlei buitenlandse gewassen uit de Leidse Hortus op zijn land aanbrengen.

Zorgvliet werd een wonder van cultuur. Ook de latere eigenaars van Zorgvliet hebben veel aandacht aan het landgoed besteed. In de Franse tijd werd de Franse manier van tuinaanleg toegepast. Weer later werd het park herschapen naar de tuinstijl van William Kent in een meer natuurlijke Engelse landschapstijl.

### vervolg routebeschrijving

- Aan het eind van de laan, bij de Scheveningseweg RD, de trambaan oversteken en RD het park in: het Galgenpad. *Dit zijn de Scheveningse Bosjes.*
- RA naar het brede fietspad: het Jonge Rijspad.

### Scheveningse Bosjes

Vroeger lag tussen Scheveningen en Den Haag een uitgestrekt golvend duingebied, dat de “Wildernisse”, of de “Graefelijkheids Wildernisse” heette.

In 1798 kreeg Willem Heijtveldt een stuk grond waar hij akkers aanlegde en ook bomen plantte. Deze Willem, woonachtig te Rotterdam, was een uitgeweken Bataaf. Zijn bijnaam was dan ook “de Bataaf”. Hij liet een houten boerderij bouwen ongeveer op de plaats waar nu de tennisbanen liggen.

Het duurde meer dan twee eeuwen om de Scheveningse Bosjes te bebossen. Steeds terugkerende stormen ontwortelden de grote bomen, omdat ze door de harde zandgrond te ondiep wortelden.

Na 1860 kreeg dit gebied zijn huidige vorm. Het initiatief daartoe kwam van de wethouder Jhr. H.C.A. Ver Huell. De Waterpartij is ontstaan na zandafgravingen ten behoeve van de stadsuitbreiding. Op zijn initiatief werd daar de grote vijver aangelegd.



Stormen en zoutaanslag van de zee waren vijanden van de Bosjes. Maar ook de mens. In de Franse tijd haalden de arme Scheveningers er hun hout voor de kachel vandaan. In de Tweede Wereldoorlog deden dat de bezetters en de Haagse bevolking.

### vervolg routebeschrijving

- Ter hoogte van de Ver Huellweg RA: fietspad Het Hooge Paadje.
- Het pad komt aan het eind van de Bosjes bij een koffiehuis. LA: de Kerkhoflaan. *Tegenover de ingang van de RK-begraafplaats staat het tolhek dat vroeger aan het begin van de Scheveningseweg stond.*
- De eerste weg LA: de Dr. Aletta Jacobsweg. Vervolgens RD onder het viaduct door en bij de rotonde RD: de Badhuisweg.
- De eerste weg RA: de Kwekerijweg en **10 meter** verder weer RA naar het fietspad: het Kwekerijpad.

- Aan het eind van het fietspad rechts aanhouden tot de T-kruising. Nu scherp LA: de St. Hubertusweg.
- De weg stijgt. *Rechts ligt het grootste deel van het Hubertuspark.*

## Hubertuspark

Het Hubertuspark was vroeger een geliefkoosd jachtterrein. Omstreeks 1930 werd hier middenin het park door de Plantsoenendienst met behulp van een aantal werklozen in de werkverschaffing een duintop kunstmatig verhoogd. Zo hoog moest het zand worden opgekruid, dat vanaf een plateau de zee te zien was. Door dit zware karwei kreeg de "duintop" van de zandkruiers de bijnaam "bloedberg".

*In het park kan en mag niet gefietst worden, daarom leidt de route om het park heen.*

### vervolg routebeschrijving

- Op de T-kruising na de daling RA.
- Even verder het bruggetje over. *Links ligt de stadskwekerij.*



- 30 meter na de brug RA naar: het Duinroospad dat omhoog loopt naar: de Klatteweg. Hier RA.

- Bij de ingang van "Klein Zwitserland" buigt de weg naar links en heet nu: de Maurits de Brauwweg.
- Aan het einde RA. Het fietspad ligt langs de Van Alkemadeaan. *Rechts ligt Klein Zwitserland.*

## Klein Zwitserland

Klein Zwitserland is een uitsnijding in het omringende duingebied die ontstaan is door zandwinning. Het hoogteverschil met omliggende gebieden loopt op tot 9 meter.

### vervolg routebeschrijving

- Na 500 meter bij het eerste kruispunt RA: Waalsdorperweg.
- Op de volgende kruising RA: de Van der Burchlaan. Vlak voor de ingang van de kazerne LA: de Van Voorschotenlaan.
- Aan het einde van de laan de Waalsdorperweg schuin rechts oversteken: de Oostduinlaan.
- De Oostduinlaan 500 m. volgen tot rechts bij de Groenhovenstraat. Hier LA: het Goetlijfpad. **Pas op het verkeer bij het oversteken van de Oostduinlaan.**
- Het fietspad komt uit in: de Goetlijfstraat.
- Even verder de eerste straat RA.
- Langs de flat "Florence" tot de ingang van het park Oostduin fietsen.
- Door het park heen **wandelen**. *Rechts ziet u de Oude Koepel, dat in het park Oostduin ligt. Links ligt het park Arendsdorp.*

## Arendsdorp

In het begin van de zestiende eeuw bevond zich op de plaats van het huidige park Arendsdorp een boerderij met erf dat de aandacht trok van de welgestelde Mr. Arent van Dorp. Toen was het gebruikelijk dat de zeer-welgestelden zich door het bezit van een buitenplaats onderscheidden van de gewoon-welgestelden. In 1586 kocht van Dorp daarom de boerderij met de grond en liet er een fraai buiten van maken. Door vererving en verkoop werd Arendsdorp op den duur sterk verbonden aan het landgoed Oostduin van de familie Fagel. In 1939 kocht de gemeente het landgoed. Het park doet door zijn mooie doorkijkjes en de ruime opzet sterk denken aan de parken in Engeland.

## Oostduin

Omstreeks 1580 liet Baptist de Montevaldona bij Den Haag een buitenhuis bouwen waar tegenwoordig het park Oostduin ligt. Dit landgoed wisselde steeds van eigenaar, waarvan de bekendsten de families Fagel en Van Bylandt waren. De laatste bewoonster was Marie A.O.C. gravin van Bylandt. Haagse patriciërs brachten alleen de zomers op hun buiten door. Zo ook de gravin. 's Winters verbleef zij in een fraai huis aan het Lange Voorhout. Pas na de Eerste Wereldoorlog heeft ze haar buitenhuis voor permanente bewoning laten inrichten. Ze besteedde veel aandacht aan haar huis en het park. Zij liet van internationale tentoonstellingen voor tuinaanleg het mooiste naar Oostduin brengen. Het huis raakte zwaar beschadigd in de Tweede Wereldoorlog en werd in 1947 gesloopt.

In 1958 is het park voor het publiek opengesteld. In het park staat nog de oude koepel, een gebouw met een hoog achthoekig middengedeelte met één verdieping en twee lagere zijtorentjes. De gravin dronk hier haar thee.



Aan de rand van het park staat ook nog een mooi, met riet bedekt huis: "de Rietjes". In de zijmuur staan twee met cement geschilderde ruitfiguren.

### vervolg routebeschrijving

- Op de oprijlaan fietsen. Schuin rechts de Wassernaarseweg oversteken: het Jozef Israëlsplein.
- De tweede straat LA: de Jozef Israëlslaan.
- Bij de verkeerslichten de Benoordenhoutseweg oversteken; RD naar het fietspad aan de linkerzijde van: de Boslaan.
- Na 500 meter RA, de Boslaan en de overkluizing oversteken en de Koekamp in fietsen.
- Bij de fietspadkruising RD.
- Het fietspad komt parallel aan de Bezuidenhoutseweg te lopen. Links ligt Den Haag Centraal.

**Voor het vervolg van routebeschrijving Parkeroute 1 zie blz. 1.**

## **Routebeschrijving**

### **Parkeroute 2**

- Vanaf het einde van de Willem de Zwijgerlaan steekt u het Verversingskanaal over op het fietspad naast het gemaal.
- LA: de Houtrustweg.
- De eerste weg RA: de Laan van Poot. *Even verder liggen rechts de Bosjes van Poot.*

### **Bosjes van Poot**

De Bosjes van Poot danken hun naam aan de forse koddebeier Willem Poot die hier in de tweede helft van de 19e eeuw in dienst was van groothertogin Sophie van Saksen-Weimar-Eisenach, een dochter van koning Willem II, en de stok zwaaide tegen de kwajongens. Vroeger bestonden de Bosjes alleen uit een strook eikenhakhoutbegroeiing langs de weg. Rond 1920 is er een mengeling van dennen en loofhout geplant. In de Bosjes is een beschermd vogelgebied: de Van Schierbeektuin. De tuin is circa 1 ha. groot.

### **vervolg routebeschrijving**

- De Nieboerweg oversteken. **Let op de tram.** RD de Laan van Poot ongeveer 600 m. blijven volgen tot: de Kwartellaan. Hier LA.
- De tweede laan RA: de Kiplaan.



Eiberplein

- De rotonde Eiberplein voor 3/5 nemen en dan LA: Wildhoevlaan.
- Bij de rotonde de Sportlaan RD oversteken naar: de Daal en Bergselaan.
- Na ongeveer 200 meter RA: de Evert Wijtemaweg. *Dit fietspad loopt door de Bosjes van Pex.*

### **Bosjes van Pex**

De Bosjes, die zich vroeger uitstrekten tot aan het Segmeer (zie blz. 9), ontlenen hun naam aan de familie Pex, die de boerderij Daal en Berg pachtte op een strandwal en gedurende vele geslachten hier landbouw en veeteelt bedreef. In de Bosjes bevonden zich verder de boerderijen Berg en Dal, waar nu een tennispark is bevestigd die dezelfde naam draagt, en De Wildhoef, waar de manege naar wordt genoemd. Voor de opening van de Uithof (zie blz. 15) lag hier een grote geasfalteerde (rol)schaatsbaan.

### **vervolg routebeschrijving**

- Na de parkeerplaats RD op het fietspad.
- Na de zandbak van de manege (links), LA naar het fietspad dat langs de manegegebouwen loopt.
- Het pad komt uit in de Daal en Bergselaan. RA. *Links ligt het natuureservaat Wapendal.*
- Bij het kruispunt met de De Savornin Lohmanlaan RD: de Godetiaweg.
- Tweede weg na de brug RA: de Aronskelkweg.
- Aan het einde van de weg RA: de Muurbloemweg. De weg loopt iets omhoog.

- Na ongeveer 100 meter LA het landgoed Meer en Bos in.

**U gaat nu ongeveer 400 meter lopend verder.** Zo kunt u het beste van dit historische mooie landgoed genieten. Op de plattegrond staat de wandelroute aangegeven.

## Meer en Bos

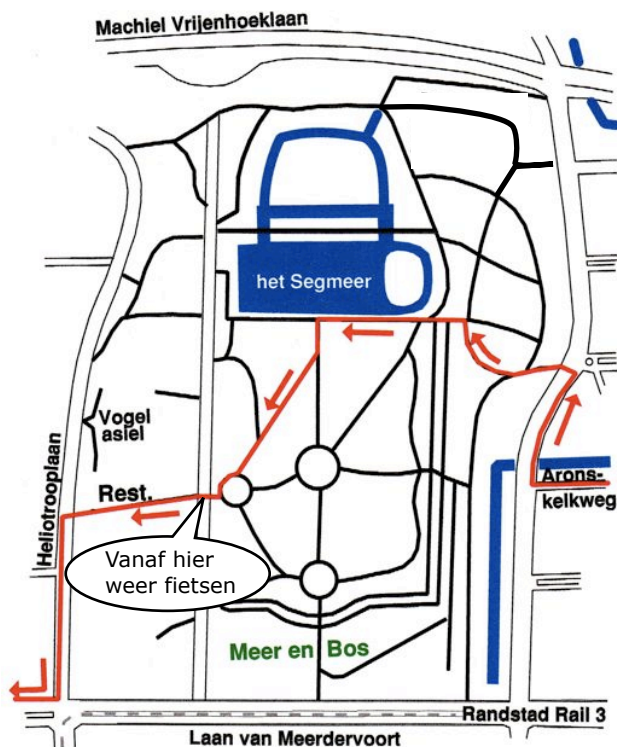
Uit opgravingen in deze omgeving bleek dat, ten tijde van de Batavieren, deze streek langs de duinen relatief dicht bevolkt was. Men vond in dit landgoed onder meer sporen van een Bataafs-Romeinse heerweg, een kustweg op de

droge zandgronden die naar het huidige Katwijk moet hebben gelopen. Latere opgravingen leerden dat de streek nog veel eerder bewoond werd. In feite moet dit de eerste bewoonde plek van Den Haag zijn geweest.

Het huidige park is een klein restant van een oud duinbos dat vroeger in de Segbroekpolder lag. In het park ligt het Segmeer, ook wel het Wijndaelermeer genoemd. In het register uit 1280 van graaf Floris V staat het als Winenaelermeer vermeld. In 1606 kocht Maarten Adriaanszoon van der Voort dit visrijke meer, samen met woning, schuren, bomen en vijftig morgen land.

Later kwam het landgoed in het bezit van de familie Van der Mijle, die het verder ontwikkelde. Daarna was het in het bezit van verschillende families, waaronder die van Cats en van Van Oldenbarnevelt. Het is echter nooit een royaal en rijk aangelegd buiten geweest, zoals bijvoorbeeld Zorgvliet of Clingendael.

Aan de rand van het park (zie de plattegrond) ligt het vogelasiel De Wulp van de Haagse Vogelbescherming. Ieder jaar worden daar veel vogels door vrijwilligers opgevangen en verzorgd.





### vervolg routebeschrijving

- Na het restaurant komt u in: de Heliotrooplaan. LA.
- Bij het kruispunt met: de Laan van Meerdervoort RA.
- Aan het einde van de laan: de Ockenburghstraat oversteken. LA.
- Volg deze straat 1 kilometer tot het kruispunt met de Loosduinse Hoofdstraat dan RA.

**Na 200 m. bij de ingangbrug van landgoed Ockenburgh komt u op het verbindingspunt met Parkeroute 3. Voor de beschrijving van die route zie blz. 12.**

**Voor het vervolg van Parkeroute 2 ga hier RA de brug over.**

### Landgoed Ockenburgh

Waar de naam Ockenburgh vandaan komt is niet met zekerheid vast te stellen. Bekend is, dat er tussen Rijswijk en Wateringen een landgoed lag dat eigendom was van Albertus de Ockenberge. De dichter-dokter Jacob Westerbaen vond de naam geschikt voor zijn eigen buitenplaats. Hij kocht een terrein buiten Loosduinen, dat voornamelijk bestond uit drassige veengrond, gedempt met afgegraven duinzand. Hij liet een bomenrijk park aanleggen, compleet met grachten en sloten voor de natuurlijke drainage. In kassen groeiden meloenen en druiven! Voor hemzelf kwam er een buitenhuis, dat hij het "Kleyn Paleis" noemde. Zijn vrienden waren Jacob Cats (Zorgvliet) en Constantijn Huygens (Hofwijck).

Zij wisselden, vaak in dichtvorm, van gedachten over hun botanische en landelijke geneugten.

Op de plek waar nu het grote huis staat stond Westerbaen's buitenhuis. Het huidige huis heeft nog enkele herkenningpunten met oude afbeeldingen van zijn Kleyn Paleis.



Het landgoed is na Westerbaen enige keren van eigenaar veranderd tot het in 1931 door de gemeente werd aangekocht.

In het voorjaar is Ockenburgh uitbundig in zijn flora. Grote groepen prachtige rododendrons en mollig hybride azalea staan dan in bloei. Aan de zuidzijde ligt nog een fraai bosgedeelte, het zogenaamde Hyacintenbos, met grote velden wilde hyacinten en andere stinzenplanten.

### Vervolg Parkeroute 2

- Fiets 400 meter over de oprijlaan en sla LA voor de villa: Het Solleveldpad.
- Volg die fietspad, dat even verder tussen golfvelden door loopt.
- Bij de T-kruising RA naar het fietspad: het Wijndaelerduin. *Opnieuw liggen links en rechts golfvelden. Tevens ziet u (kunstmatige) duinen liggen.*

## Recreatiegebied Ockenburgh

De duinen die u hier ziet, heten het Blijrjstduin en het Schapenatjesduin. Het zijn kunstmatige duinen op oude veengrond.

Vierduizend jaar geleden werden langs de kust zandwallen afgezet, de latere duinen. Tussen de zandwallen bleef veel water staan, waardoor er geleidelijk veen ontstond.

In de jaren zestig bestond dit gebied uit weilanden en sportvelden, die vol in de wind lagen. Omstreeks 1970 werd het gebied opgehoogd met in totaal 1,1 miljoen kubieke meter puin uit de Haagse binnenstad: onder meer het puin van het oude SER-gebouw en het Provinciehuis. Het zand, dat 2½ meter onder het veen zat, werd naar boven gespoten. De grillige duinen die zo ontstonden, werden beplant met typische duin-vegetatie. De begroeiing van de kruinen ontstond doordat de wind de zaden over de nabijgelegen, oorspronkelijke duinen waaide.

### vervolg routebeschrijving

- Het fietspad komt uit bij een uitgerekte rotonde. Hier LA (neem de rotonde voor 2/3): het Schapenatjesduin. *Links liggen de honkbalvelden van Storks.*
- Deze weg komt uit bij de Machiel Vrijenhoeklaan. *Bovenaan de heuvel links bevindt zich het landschapskunstwerk Hemels Gewelf.*
- RD de Machiel Vrijenhoeklaan oversteken naar: de Hoek van Hollandlaan.
- Na 40 m. RA: de Domburglaan. *Aan uw rechterkant stroomt de Haagse Beek.*

## Haagse Beek

Over de Haagse Beek is veel te vertellen. M. van Doorn en J. Mennema hebben over de Beek een boek geschreven: een aanrader voor wie in de Haagse geschiedenis is geïnteresseerd.

De Beek “ontspringt” bij het huidige Schapenatjesduin, waar zich vroeger, voordat dit puinduin werd aangelegd, vlakbij Kijkduin een vochtige plaats bevond. Vandaar stroomt de Beek in noordoostelijke richting door de Segbroekpolder. De Beek passeert Meer en Bos. Bij het Zorgvlietpark buigt de Beek af in de richting van de stad en gaat met een grote boog om het Catshuis heen. Daarna stroomt de Beek de tuin van het Vredespaleis in en verdwijnt daar in een koker onder de grond. Via een ondergronds stelsel komt de Beek uit in de Hofvijver bij het Binnenhof.

### vervolg routebeschrijving

- Bij het kruispunt met de Kijkduinsestraat RD: de Duinlaan.
- Na 100 meter gaat het fietspad over in een laan. Hier LA: de Katwijkse laan.
- Op de T-kruising LA.
- Bij de volgende kruising LA: de Zandvoortse laan.
- 100 meter verder RA omhoog: de Kijkduinsestraat.
- Op de T-kruising RA: het Pieter Pauluspad.
- Volg het fietspad door het Westduinpark in de richting van Scheveningen.



## Westduinpark

In 1925 werd het duingebied tussen Kijkduin en het Verversingskanaal voor het publiek afgesloten. Het duinlandschap werd zeer druk bezocht, waardoor de duinvegetatie verloren ging en de duinen daardoor verstoven. Het duingebied werd in een park veranderd, waarin paden werden aangelegd. Dennen en loofhout, met op de hellingen kruipwilgen, duindoorn, liguster en boksdooorn, werden geplant.

In 2012 is, in het kader van Natura 2000, veel van die veelal onnatuurlijke beplanting grondig verwijderd en is een deel van de duinen weer stuifduin geworden. Ook de "Natte Pan" is in ere hersteld. Grazers zijn in het duingebied aanwezig om "foute" vegetatiegroei tegen te gaan.

### vervolg routebeschrijving

- Bij strandopgang 7 wordt de naam Cort van der Lindenpad.
- Bij strandopgang 10 RA: de Baden Powellweg.
- Na de afdaling komt het fietspad uit in de Duivelandsstraat: RA.  
**Pas op voor het tramspoor.**
- LA: de Nieboerweg. *Rechts liggen de Bosjes van Poot (zie blz. 8).*

- De Houtrustweg oversteken en LA: de Duindorpdam en daarna direct RA: de Kranenburgweg.
- Deze weg volgen tot het gemaal dat ter hoogte ligt van de Willem de Zwijgerlaan.

**Hier LA als u Parkeroute 1 wilt gaan volgen (zie blz. 4).**

**Hier RA als u Parkeroute 2 wilt vervolgen (zie blz. 8).**

## Routebeschrijving Parkeroute 3

- Vanaf de ingang van landgoed Ockenburgh steekt u de Monsterseweg over en gaat u rechtdoor op het fietspad. *Dit is recreatiegebied Madestein.*

## Madestein

De parken waar u in, door en langs komt zijn, in tegenstelling tot veel andere parken langs de Parkeroute, uit het niets geschapen. Madestein werd in 1969 in de Oostmadepolder en de voormalige Zwarte polder aangelegd. Er was na het afbreken van de kassen geen bestaande beplanting die gespaard moest blijven.

Het gebied bevat naast nieuwbouwwijk Vroondaal veel recreatievoorzieningen: een recreatieplas waar gezwommen kan worden, een kampeerterein, diverse sport-, speel- en picknickvelden en kilometers ruit-, loop- en fietspaden.

In het gebied ligt als bijzonderheid het Heempark H.J. Bos uit 1977 waarin van oudsher in Zuid-Holland voorkomende landschappen bijeen zijn gebracht.

### vervolg routebeschrijving

- Na 100 meter bij de Y-kruising met het Daan van Dijkpad RA.
- De naam wordt Mick Clavanpad. U fietst om hockeyvelden heen.
- Bij een kruispunt met links een brug RD het fietspad vervolgen.



- Bij het volgende kruispunt LA de brug over en langs het clubhuis van een hengelervereniging fietsen.
- Op de Y-kruising LA: het Mien van Breepad.
- Op de T-kruising RA.
- 100 meter verder bij het eerste fietspad LA: het Kraayensteinpad. Het pad stijgt. Een fiets- en loopbrug gaat over de Lozerlaan.
- Aan het eind van het fietspad RA: de Forellendaal.
- Voorbij de straat Karperdaal sla RA naar het fietspad: Steurendaal dat langs een sloot loopt.
- Het pad komt uit in: de Brasemdaal: LA.
- De straat komt uit in de Forellendaal: RA.
- Bij de T-splitsing LA: de Margaretha van Hennebergweg.

- Na twee zijstraten RA: het Frits van Evertpad. Dit fietspad ligt tussen huizen in.
- Het pad komt uit bij: de G.J. van Marrewijklaan. Deze oversteken en RD: het B. Thoenplantsoen. De straat linksom aanhouden en tot slot draait de straat naar rechts.
- Bij de A.v.d. Tangstraat RD naar: het Martin Staamerpad dat tussen twee woningen ligt. Op de Y-kruising LA de brug over (zie de foto). *U fietst door een buurtpark.*



- Op de T-kruising RA: het Jan Willem Kempffpad.
- Fietspad blijven volgen tot de T-kruising, hier LA: Vinkenlaantje.
- Op de T-kruising RA: het Lange Houtwegpad. *Rechts ligt buurtpark Bokkefort.*

### Buurtparken

Bokkefort, en later 't Kleine Hout en het Florence Nightingalepark zijn buurtparken. Toen de wijken, waarin deze parken liggen, begin jaren zeventig gebouwd werden was de bouwfilosofie: laagbouw gelegen tussen het groen. Dus werden niet alleen bomen geplant, maar ook groenstroken en een park met

een speelveld voor de kinderen aangelegd met flora, waar het fijn toeven is. Doel: gewoon vanuit je huis een wandeling maken, met of zonder je huisdier.

### vervolg routebeschrijving

- Na 500 m. aan het eind van het fietspad bij de verkeerslichten: de Houtwijklaan oversteken en direct RA naar het vrijliggende fietspad.
- Na 50 meter LA: het Tulapad.
- Na het windgemaal (zie foto) LA: het Rosa Parkspad. *U bevindt zich in buurtpark 't Kleine Hout.*



- Bij de T-kruising bij een houten brug: RA: het Munirpad.
- Na 350 m. bij: de Albert Schweitzerlaan, gaat u RA die laan in.
- RA naar het vrijliggende fietspad langs: de Escamplaan.
- Na circa 100 m. LA de Escamplaan oversteken naar het fietspad: de Charlotte Jacobslaan.
- Ga RD op dit fietspad. *Rechts ligt het Florence Nightingalepark.*
- Bij de eerste T-kruising met een fietspad van rechts ga RD: de Florence Nightingaleweg. *Links ligt het HagaZiekenhuis.*

- Direct na de bocht naar links sla schuin RA naar het smalle fietspad.
- Het fietspad komt uit in: de Trude Mertenslaan.
- De laan loopt in een boog rechtsom. Vierde straat: LA.
- De trambaan oversteken en ga RD tussen de hekjes door van: het Zuidwoldepad. **Even lopen hier.**
- Het pad komt uit in: de Meppelweg. Oversteken en LA.
- De Meppelweg helemaal uitfietsen tot de T-splitsing met: de Loevesteinlaan. Oversteken en LA.
- Het fietspad buigt naar rechts: de Vreeswijkstraat.
- Na een paar honderd meter RA: de Anna Polakweg. Fiets het Zuiderpark in. Daarna LA: de Henriëtte Roland Holstweg.

### Zuiderpark

In 1908 ontwierp Dr. H.P. Berlage in het kader van een algemeen uitbreidingsplan voor Den Haag, een groot volkspark in de polders ten zuiden van de stad. Daar waar grote woonwijken zouden komen, zou er behoefte zijn aan een groot recreatiegebied.

Deze gedachte werd eerst belachelijk gevonden, maar tien jaar later kwam de opdracht om de plannen voor dit park te gaan uitwerken. Weer tien jaar later, in de twintiger jaren, werd met de beplanting begonnen en kwam het plan in volle uitvoering. De aanleg werd nog bespoedigd in het kader van de werkverschaffing voor werklozen in de dertiger jaren.





De aarde die vrijkwam bij het graven van de vijvers werd gebruikt om op vele plaatsen het park te verhogen.

De heuvels langs de kant van de Loevesteinlaan zijn na de oorlog aangelegd met het vele puin en vuil dat na de oorlog restte.

Het resultaat is een rijk park met niet alleen voldoende speelruimte, maar ook met een bijzonder rijke scala aan bomen, planten en bloemen. Het park heeft een oppervlakte van 110 hectare en 18 kilometer aan wandelpaden. Het jaarlijkse Parkpopfestival in juni trekt circa 250.000 bezoekers.

### vervolg routebeschrijving

- In het park volgen we de brede ringweg rechtsonder door het park: de Henriëtte Roland Holstweg.
- Op de kruising voor het grote sportcomplex RA naar het fietspad: de Johanna Naberweg.
- Dit fietspad blijven volgen. *Rechts ligt het Rosarium.*
- Het fietspad kruist de brede ringweg. Schuin RA: de Marie Heinenweg.
- U verlaat het park en komt uit in: de Loevesteinlaan. Oversteken en RD: de Hengelolaan.

- Volg de Hengelolaan ruim 1 kilometer totdat links voetbalvelden liggen. LA, steek de Hengelolaan over en ga het sportpark in. Volg de asfaltweg die tussen de sportvelden in ligt.
- Aan het eind de trambaan oversteken en RA naar: het fietspad langs de Melis Stokelaan.



- Het groene fietspad eindigt (na anderhalve kilometer) bij: de Lozerlaan. Steek deze laan over en ga RD het recreatiegebied de Uithof in: het Nicolas de Ferpapad.

### De Uithof

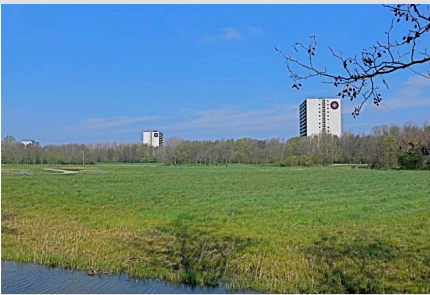
De Uithof vormt in het zuidwesten van Den Haag, samen met Madestein en Ockenburgh, een groene buffer tussen de stad en het woongebied van de Zwethzone. De Uithof vormt een belangrijke schakel in de ecologische hoofdstructuur van de provincie Zuid-Holland.

De Uithof is begin jaren zeventig aangelegd. Natuur en recreatie gaan in dit gebied samen. De overdekte ski- en schaatsbaan zijn de bekendste attracties. Maar ook klimmen, tennissen, skeeleren, wielrennen, mountainbiken en kanoën kunnen volop beoefend worden.

Dit alles ligt ingebed in veel groen, waarin het goed wandelen en fietsen is. In het recreatiegebied zijn ook twee volkstuincomplexen. Tot slot kunt u een doolhof van hoge heggen bezoeken. Altijd leuk en spannend. U fietst er vlak langs.

### vervolg routebeschrijving

- Op de T-kruising LA: het Blaeupad.
- Het fietspad komt bij een brug uit op een fietspad, dat langs: de Erasmusweg loopt. Hier RA.
- Na een paar honderd meter eindigt het fietspad. RA het fietspad dat weer de Uithof ingaat: het Abraham Orteliuspap.
- Blijf het fietspad volgen. Rechts van u een sloot en een weiland.



- Voorbij het weiland buigt het fietspad naar links. *Rechts ziet u de heggen van een doolhof.*
- Op de T-kruising RA. Na circa 50 meter gaat het fietspad steil omhoog en komt uit op: het Gemma Frisiuspad. Hier LA.
- Volg het fietspad tot de Y-splitsing. RA: het Van Berckenrodepap. *Dit fietspad kronkelt langs de dijk van de Wernetjessloot.*

- Bij de tweede fietspadkruising: RA: het Gerard Mercatorpad. Het fietspad stijgt de eerste meters. *Links ligt een wielercircuit.*
- Aan het eind van het fietspad LA naar het fietspad dat parallel loopt aan: de Jaap Edenweg.
- Het fietspad buigt naar links en loopt om een parkeerterrein heen. *Links ziet u het schaatsstadion en de hoge uitbouw van de skibaan.*
- Op de T-kruising RA.
- Steek de Nieuweweg bij de verkeerslichten over en ga RD op: de Madesteinweg. *Rechts ligt recreatiegebied Madestein (blz. 12).*
- Op het kruispunt LA het fietspad langs: de Madepolderweg volgen.
- Na een paar honderd meter bij het eerste fietspad RA: het Oostmadepad. **Let op de paaltjes.**



- Het fietspad komt uit in de Oostmadeweg. *U bevindt zich in nieuwbouw-villawijk Vroondaal.*
- RD: de Dirk van Wassenaarlaan.
- Op het kruispunt met de Nederhoflaan schuin LA het fietspad langs de flat volgen.
- De Vroonhoevelaan oversteken en RD: de Gravin Petronillalaan.

### vervolg routebeschrijving

- Na 200 meter bij het ingaan van het bos wordt het een fietspad.
- Volg het brede fietspad door het bosgebied. *Links ligt "De Stenen Kamer van Madestein".*

### De Stenen Kamer

Hier te zien zijn funderingen van gebouwen die oorspronkelijk in de middeleeuwen zijn opgetrokken en in de volgende eeuwen herhaaldelijk aangepast, afgebroken en herbouwd en uiteindelijk in 1973 gesloopt. Na de sloop zijn deze funderingen opgegraven en in 2008 zijn ze verder opgemetseld en beter zichtbaar gemaakt en is de



locatie voorzien van informatiepanelen. De oudste zichtbare restanten dateren uit de 13de eeuw.

### vervolg routebeschrijving

- Volg het brede fietspad door het bosgebied tot het pad op een kruispunt naar rechts draait. Volg het brede pad niet maar ga RD het smalle fietspad op.
- Dit smalle fietspad komt uit in: de Monsterseweg. RA.
- Volg het vrijliggende fietspad van de Monsterseweg 500 meter tot links de ingang van het landgoed Ockenburgh in zicht is.

**Wilt u verder met Parkenroute 2 ga hier dan LA. Steek voorzichtig de weg over en ga via de brug het landgoed in. Voor de routebeschrijving van Parkenroute 2 zie blz. 10.**

**Voor het vervolgen van Parkenroute 3 ga dan hier RA het fietspad in. Voor het vervolg van de routebeschrijving van Parkenroute 3 zie blz. 12.**

### Nawoord

De gemeente Den Haag wilde begin jaren negentig graag een recreatieve route door en langs het vele groen van Den Haag. De toenmalige wethouder H.J. Meijer zocht daartoe contact met de Fietsersbond (toen nog ENFB), afdeling Den Haag. Vrijwilligers van de Fietsersbond werkten dit idee "De Parkenroute" uit. In mei 1994 werd de Parkenroute geopend. De Parkenroute bestond toen uit twee delen. De eerste editie van het boekje had een oplage van 500 stuks. Al in juni 1994 verscheen de tweede druk. Parkenroute 3 werd er in 2008 aan toegevoegd. Het routeboekje dat in 2008 verscheen was de eerste druk volgens de huidige opzet.

*Johan Bommelé, augustus 2020*

**Parkenroute 1**



**Parkenroute 2**



**Parkenroute 3**







